

COVID-19:
DARBUOTOJAI
REIKALAUJA DARBO
VIETŲ, PAJAMŲ
IR SOCIALINĖS
APSAUGOS

COVID-19: DARBUOTOJAMS REIKIA SPRENDIMŲ ATSIGAVIMUI IR ATSPARUMUI DIDINTI

Lietuva įvedė karantiną 2020 m. kovo 16 d. Vyriausybės atsakas apėmė paramą atlyginimams (garantuotas minimalus atlyginimas negalintiems dirbti nuotoliniu būdu; priklausomai nuo ankstesnio darbo laiko ir užmokesčio, užtikrinama pagalba dirbantiems ne visą darbo dieną), nedarbo išmokas netekusiems darbo; pagalbą savarankiškai dirbantiems asmenims. Aptariant nedarbingumą paminėtina, kad nustatyta speciali nedarbingumo išmoka sveikatos apsaugos darbuotojams, užsikrėtusiems atliekant pareigas. Taip pat nustatyti priedai medicinos personalui, dirbančiam su užsikrėtusiais pacientais. Be to, suteikta galimybė netekusiems darbo iki šešių mėnesių atidėti būsto paskolų, o įmonėms – kredito įmokų mokėjimą (išskyrus palūkanas).

LPSK vertinimu, pandemijai sklandžiai įveikti vyriausybė turėtų toliau užtikrinti darbo užmokesčio ir pajamų apsaugą, mokėti nedarbo išmokas ir suteikti pagalbą vaikų priežiūrai esmines funkcijas atliekantiems sveikatos sektoriaus, mažmeninės prekybos, vaistinių bei kitų būtinų ričių darbuotojams. Vyriausybė taip pat turėtų geriau užtikrinti moterų, patiriančių smurtą artimoje aplinkoje, apsaugą, didinti bendrus socialinės priežiūros sistemos pajėgumus ir nepasiduoti darbdavių spaudimui „užšaldyti“ dalį darbuotojams svarbių Darbo kodekso nuostatų.

PROFESINIŲ SĄJUNGŲ ĮTRAUKIMAS

Lietuvos vyriausybė yra integravusi darnaus vystymosi tikslus (DVT) į pagrindinius šalies strateginius dokumentus, tokius kaip Nacionalinė darnaus vystymosi strategija ir Nacionalinės pažangos programa „Lietuva 2030“.

Prioritetai, kylantys iš Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030, yra 1, 5, 13 ir 16 darnaus vystymosi tikslai. Vis dėlto profesinės sąjungos atkreipia dėmesį, kad jų sėkmingas įgyvendinimas išlieka iššūkiu, ypač – dėl dažnos politinės lyderystės kaitos. Dėl to neretai pritrūksta tęstinumo ir pareigos įgyvendinti ankstesnių vyriausybės užsibrėžtus politinius tikslus.

Su JT darbotvarkė 2030 susiję darbai Lietuvoje koordinuojami 2000 m. įkurtos Nacionalinės darnaus vystymosi komisijos. Atitinkamos ministerijos integruoja DVT savo kompetencijos srityse, o visą procesą prižiūri Aplinkos ministerija

(Vidaus reikalų ministerija atsakinga už vystomąjį bendradarbiavimą).

Profesinių sąjungų vertinimu, dėl JT darbotvarkės 2030 reikalingas geriau struktūruotas socialinių partnerių informavimo ir konsultavimo mechanizmas. Nors paskelbta vieša elektroninė konsultacija dėl JT darbotvarkės 2030 įgyvendinimo, profesinės sąjungos nekviestos diskutuoti dėl konkrečių aspektų. Vis dėlto, net jei ir nebuvo diskusijų dėl konkrečių darnaus vystymosi tikslų, profesinės sąjungos įneša savo indėlį dėl įvairių su jais susijusių temų: skatinant atlyginimų (ypač viešajame sektoriuje) bei pensijų augimą, adekvačią socialinę apsaugą, didinant lygybę, gerinant įtrauktį į darbo rinką ir kita.

Taigi, nors trišalėse konsultacijose konkrečiai DVT įgyvendinimas neaptariamas, po šiuo „skeičiu“ telpančios temos dažnai nagrinėjamos kituose kontekstuose.

SKAIDRUMAS

Reguliari prieiga prie ribotos informacijos

KONSULTACIJOS

Neformalios arba ad hoc konsultacijos

SOCIALINIS DIALOGAS

Socialinių partnerių įnašas į DVT nacionalinį planą individualus

LIETUVOS
PROFESINIŲ
SĄJUNGŲ
KONFEDERACIJA

KOKIA PAŽANGA PADARYTA?

Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija akcentuoja būtinybę dėti daugiau pastangų dėl keleto esminių rodiklių, norint pasiekti JT darbotvarkės 2030 tikslus.

Uždavinio 1.1 (panaikinti ekstremalų skurdą) rodikliai rodo, kad, nors vos 1,3 % šalies gyventojų gyveno žemiau tarptautinės skurdo ribos, t. y. 1,9 dolerio per dieną, pagal nacionalinius rodiklius 22,9 % visuomenės 2018 m. gyveno ties skurdo rizikos riba. Pridėtina, kad net 8,5 % darbuotojų susidūrė su skurdo rizika (2017).

Uždavinys 1.3 (įgyvendinti nacionaliniu lygiu tinkamas socialinės apsaugos sistemas ir priemones) rodo, kad, nors 92,7 % gyventojų gavo bent vieną socialinės apsaugos sistemos piniginę išmoką, 2014 m. tik 25,9 % bedarbių gavo nedarbingumo išmokas. Vis dėlto reikia pripažinti, jog 2018 m. bendros vyriausybės suplanuotos išlaidos esminėms sritims buvo palyginti aukštos: 13,4 % biudžeto nukreipta švietimui, 17,4 % - sveikatos priežiūrai ir 35,4 % - socialinei apsaugai.

Reikalinga spartesnė pažanga dėl **uždavinio 5.4 (pripažinti ir vertinti nemokamą priežiūrą ir darbą namų ūkyje)**. Moterys skiria kur kas daugiau savo laiko (17,7 %) neapmokamam darbui ir priežiūrai nei vyrai (9,3 %); tai ypač matosi periferijoje gyvenančių moterų atveju (21 %). Kalbant apie **uždavinį 5.5 (užtikrinti moterų visapusišką ir veiksmingą dalyvavimą ir lygias galimybes lyderystei visais sprendimų priėmimo lygiais politiniame, ekonominiame ir visuomeniniame gyvenime)**, 2018 m. 39,2 % vadovaujančių pareigų užėmė moterys.

Dėl **8 DVT (skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir orų darbą visiems)** yra nemažai iššūkių. Dėl **uždavinio 8.3 (skatinti į vystymąsi orientuotą politiką, remiančią gamybinę veiklą, orių darbo vietų kūrimą, verslumą, kūrybingumą ir naujoves)**, mažai apmokamas darbas 2014 m. sudarė 21,3 % ekonomikos. Vėlgi situacija buvo prastesnė tarp moterų (24,1 %) nei tarp vyrų (18,1 %). 2018 m. 9,5 % darbų kategorizuoti kaip

pažeidžiami. Dėl **uždavinio 8.5 (pasiekti visišką ir našų užimtumą ir orų darbą visiems)**: 2018 m. nedarbo lygis buvo 6,9 % tarp vyrų ir 5,4 % tarp moterų. 2019 m. II ketv. moterų darbo užmokestis buvo 16,6 % žemesnis nei vyrų. NEET rodikliai dėl **uždavinio 8.6 (sumažinti nedarbančio, nestudijuojančio ir nesimokančio jaunimo dalį)** rodė 8,5 % vyrų ir 7,6 % moterų dalį. Kalbant apie **uždavinį 8.8 (apsaugoti darbo teises ir skatinti saugią ir užtikrintą darbo aplinką visiems darbuotojams)**, profesinės sąjungos skaičiuoja, kad dėl pasirašytos nacionalinės kolektyvinės sutarties, apimančios biudžetinį sektorių, kolektyviniai susitarimai apima apie 40 proc. šalies darbuotojų.

Spartesnio progreso Lietuvai reikėtų siekiant įgyvendinti **uždavinį 10.4 (patvirtinti politiką, ypač fiskalinę, atlyginimų ir socialinės apsaugos, ir palaiptai užtikrinti didesnę lygybę)**. Darbo dalis BVP (atlyginimai ir socialinės išmokos) išlieka palyginti žema – 2017 m. tai sudarė 43,5 %. Be to, 2015 m. turto nelygybė išliko dideliu iššūkiu: BVP dalis, tekusi 10 proc. turtingiausių pajamų gavėjų, sudarė 28,6 %, o tuo tarpu 20 % pajamų gavėjų „apačioje“ teko vos 6,1 %.

Integruoto nacionalinio energetikos ir klimato plano 2021-2030 vystymas signalizuoja pirmuosius žingsnius artėjant prie **13.2 uždavinio (įtraukti klimato kaitos priemones į nacionalinę politiką, strategijas ir planavimą)**. Vis dėlto profesinių sąjungų vertinimu, su klimatu susijusioms problemoms politinėje darbotvarkėje skiriamas vis dar per mažas dėmesys.

Vertinant pažangą dėl **uždavinio 16.3 (skatinti pagarbą teisei valstybei nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu ir užtikrinti visiems vienodą teisę reikalauti teisingumo)**, LPSK praneša, kad nuo 2017 m. (veikia nuo 2013 m.), įsigaliojus naujam Darbo kodeksui, darbo ginčų komisijos sprendžia ginčus ir dėl darbuotojo atleidimo iš darbo, nušalinimo nuo darbo teisėtumo nustatymo, dėl neturtinės žalos atlyginimo, kas anksčiau buvo sprendžiama teismuose. Tai yra privaloma ikiteisminio darbo ginčų nagrinėjimo institucija. Ši paslauga yra nemokama.

PROFESINĖS SĄJUNGOS RAGINA NIEKO NEPALIKTI NUOŠALYJE

Profesinės sąjungos ragina Lietuvos vyriausybę imtis šių, DVT principus atitinkančių, su pandemija kovoti skirtų priemonių:

- Didinti esminių viešųjų paslaugų finansavimą. Tai aktualu ir dėl to, kad būtų pasirošta adekvačiai reaguoti į ateities krizes. Profesinių sąjungų manymu, šiame kontekste pasitarnautų realios progresyvių mokesčių sistemos, užtikrinančios teisingesnį finansinės naštos pasidalinimą tarp darbuotojų ir kapitalo, įvedimas.
- Išsaugoti darbus remiant verslus, įsipareigojusius gerbti darbuotojų teises ir siekti tvaresnės veiklos. Atsižvelgiant į tai, kad per šią sveikatos krizę darbdavių organizacijos vienašališkai siekė „užšaldyti“ dalį Darbo kodekso nuostatų ir suprastinti darbuotojų teises, o ne ieškojo subalansuotų sprendimų per socialinį dialogą, viešųjų lėšų parama verslui turėtų būti surišta su įsipareigojimais saugoti darbuotojų teises ir aplinką.
- Užtikrinti tinkamą socialinių partnerių įtraukimą, ieškant sprendimų dėl COVID-19 krizės ir dėl JT darbotvarkės 2030 įgyvendinimo. Viena iš skubiai spręstinių problemų yra susijusi su dabartine ekonomikos struktūra. Vis dar stipriai remiamasi palyginti žemą pridėtinę vertę kuriančiais sektoriais, dažnai charakterizuojamais žemais atlyginimais, samdomais mažiau apmokamais migrantais darbuotojais, palyginti prastomis darbo sąlygomis. Dėl to atsigavimas po COVID-19 turėtų būti orientuotas į stabilų ir kokybiškų darbų kūrimą aukštos pridėtinės vertės sektoriuose; taip pat svarbu investuoti į pažeidžiamų sektorių darbuotojų kvalifikacijų kėlimą ar perkvalifikavimą.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of TUDCN/ITUC and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.